

Р. С. Кірін,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри аграрного,
земельного та екологічного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

УДК 349.4 : 502.7

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЩОДО ОХОРОНИ НАДР

У статті аналізуються наукові та законодавчі положення, пов'язані з адміністративною відповідальністю за порушення вимог щодо охорони надр. Досліджуються наявні визначення та характеристики громадян, фізичних та посадових осіб, що можуть виступати в якості суб'єктів надроохоронних проступків, наводиться їх класифікація. Автор пропонує враховувати загальні, спеціальні та особливі ознаки суб'єктного складу правопорушень у сфері охорони надр задля їх правильної кваліфікації.

Ключові слова: охорона надр, суб'єктний склад, адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, фізична особа, посадові особи.

Однією з першопричин екологічних проблем України, визначених у Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 р., є незадовільний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства та незабезпечення невідворотності відповідальності за його порушення [1]. Натомість у сфері надрокористування в Україні існують системні проблеми, що становлять реальну загрозу економічній безпеці держави. Подолання останніх і, як наслідок, перетворення сфери надрокористування на максимально прозору та інвестиційно привабливу галузь, що відповідає кращим міжнародним стандартам, має ґрунтуватися на основних напрямках збалансованого використання надр України, як-то: перехід до ресурсозберігаючих технологій; повноцінне впровадження оцінки впливу на довкілля; обов'язковість рекультиваци;

невідворотність відповідальності за порушення надроохоронного законодавства.

У цьому аспекті слід зазначити, що одним із найбільш поширених видів юридичної відповідальності за надрові правопорушення та, як вважається в теоретичних дослідженнях, найбільш дієвих правових інструментів протидії адміністративним проступкам у цій сфері, є адміністративна відповідальність. Зокрема, ст. 57 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) передбачає застосування уповноваженими органами відповідних санкцій за вчинення адміністративних правопорушень у сфері охорони надр.

Уваги до проблем адміністративно-правової охорони надр у вітчизняній юридичній науці не бракує. Серед найпомітніших доробків слід відзначити три докторські дисертації за спеціальністю

12.00.07, які більшою чи меншою мірою стосуються проблем адміністративних правопорушень у сфері охорони надр, авторами яких є О. Ю. Макаренко (2013 р.), О. О. Сурілова (2017 р.) та Н. О. Максименцева (2018 р.)

Так, за твердженням О. Ю. Макаренка [2, с. 6, 7], він вперше сформулював авторське визначення *поняття адміністративно-правової охорони надр України* та авторське *поняття правопорушення в галузі охорони надр*, а також удосконалив: 1) положення про те, що *санкції у сфері охорони надр не є тотожними адміністративно-правовій відповідальності* та не проявляються виключно у встановлених КУпАП стягненнях, вказані санкції охоплюють як адміністративні стягнення, так й інші засоби стимулювання позитивної поведінки суб'єктів охорони надр; 2) розуміння змісту та сутності *поняття позитивної відповідальності в сфері адміністративно-правової охорони надр* та ретроспективної відповідальності в цій сфері.

О. О. Сурілова наполягає на першості у формулюванні авторського визначення поняття *«адміністративно-правове регулювання використання й охорони надр»* та розробці авторського визначення *«адміністративно-правові засоби забезпечення охорони й раціонального використання надр»*. Крім того, в роботі зазначеної авторки набули подальшого розвитку: 1) тези про те, що основними напрямками підвищення ефективності застосування заходів адміністративної відповідальності за порушення вимог використання й охорони надр є *конкретизація підстав відповідальності, складів адміністративних правопорушень і вдосконалення системи адміністративних стягнень*, у результаті чого сформульовано пропозиції про внесення змін до КУпАП; 2) *положення про кваліфікацію адміністративних правопорушень у сфері використання й охорони надр* та розмежування кримінальної й адміністративної відповідальності в цій сфері [3, с. 5—7].

На думку Н. О. Максименцевої, в її роботі [4, с. 10] уперше доведено, що галу-

зева диференціація між адміністративним правом та екологічним і, зокрема, природно-ресурсним, у частині розмежування правовідносин у сфері використання та охорони надр, з точки зору управління в зазначеній сфері, здійснюється виходячи з особливостей об'єкта правовідносин (проміжного та кінцевого), а саме: *об'єктом правовідносин управління в галузі використання та охорони надр (адміністративних правовідносин) є діяльність, поведінка суб'єктів суспільних відносин, спрямована на досягнення результату управлінського впливу уповноваженого суб'єкта на поведінку підпорядкованого суб'єкта відносно предмета матеріального світу — надр; у той же час еколого-природно-ресурсним об'єктом є саме надра*. При цьому в наукових положеннях, які авторка удосконалила, наводиться, по суті, той самий висновок [4, с. 12], а подальшого розвитку набули наукові положення, відповідно до яких *особливості адміністративної відповідальності у сфері публічного адміністрування охорони надр* визначаються суспільно-політичними процесами у сфері правового регулювання, а також поліваріантністю, багатоаспектністю, багатогранністю відповідальності як суспільно-правового явища [4, с. 13].

Серед інших цікавих результатів досліджень слід звернути увагу на проведення уперше, на думку Є. В. Шульги [5], детального аналізу та надання *визначення адміністративному правопорушенню у сфері надрокористування*, а також удосконалення статей 47, 57, 58 КУпАП шляхом обґрунтованої пропозиції щодо внесення доповнення до санкцій додаткових видів адміністративних стягнень.

Не оминали питання адміністративно-правової охорони надр й представники еколого-правової спеціальності. Наприклад, О. П. Шем'яков, у підрозділі 2.3 своєї дисертації надав визначення *«правова охорона надр»* [6, с. 15], а інший вітчизняний науковець О. М. Олійник сформулював власне розуміння зазначеної дефініції, вважаючи, що він вдоско-

налив її доктринальне визначення [7, с. 5—6]. Крім того, у підрозділі 3.1 своєї дисертаційної роботи «Поняття юридичної відповідальності у сфері охорони надр» він розкрив зміст позитивної та ретроспективної відповідальності у сфері охорони надр і встановив, що наявні в КУпАП санкції за порушення в галузі використання та охорони надр не відіграють тієї ролі, яку має відігравати інститут відповідальності, з огляду на їх неспівставність з економічними наслідками шкоди, яка може бути завдана надрам у разі порушення гірничого законодавства. Для вирішення даного питання обґрунтовано необхідність внесення відповідних змін до Кодексу України про надра (далі — КпН), які б передбачали можливість анулювання спеціального дозволу у випадку вчинення надрокористувачем правопорушення в галузі охорони надр.

Проведений огляд результатів робіт представників адміністративно- та еколого-правової науки засвідчив не тільки доволі значний інтерес до сучасних проблем надрохоронного права, зокрема правової охорони надр, а й наявність актуального дослідницького потенціалу питання адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо охорони надр.

Тож метою статті визначено розробку класифікації суб'єктів адміністративних проступків, передбачених ст. 57 КУпАП «Порушення вимог щодо охорони надр», на основі проведеного аналізу структури її частин задля підвищення ефективності кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері охорони ресурсів та об'єктів надр.

Стаття 57 КУпАП містить чотири окремих склади адміністративних правопорушень, кожен з яких має різну ступінь суспільної шкідливості, різні види об'єктів правопорушень та суб'єктів їх вчинення.

Останні являють собою найбільш простий для аналізу елемент з усіх описаних зазначеною статтею складів, адже вчинення дій, передбачених ч. 1 ст. 57 КУпАП, можливе громадянами та поса-

довими особами, за вчинення дій, передбачених частинами 2 та 3, несуть відповідальність лише посадові особи, а у ч. 4 — посадові особи та фізичні особи. Отже, суб'єктний склад порушень вимог щодо охорони надр охоплює: громадян, фізичних осіб, посадових осіб.

Щодо останніх, то слід зазначити, що, виходячи зі змісту ст. 14 КУпАП, посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони надр, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків.

При цьому доречно враховувати приписи Гірничого закону України (далі — ГЗУ), зокрема положень статей 18 та 38, відповідно: 1) однією з основних вимог до проведення гірничих робіт є охорона надр; 2) власник (керівник) гірничого підприємства зобов'язаний забезпечувати охорону довкілля (а відтак і надр).

Тим таки ГЗУ (ст. 40) регламентовано, що, по-перше, керівниками та головними фахівцями гірничого підприємства призначаються особи з вищою освітою, що відповідає профілю цього підприємства. По-друге, керівники та головні фахівці гірничих підприємств, що здійснюють видобуток корисних копалин особливо небезпечним підземним способом, повинні мати, крім цього, стаж керівництва підземними гірничими роботами не менш як 5 років. По-третє, до технічного керівництва гірничими роботами допускаються фахівці з вищою гірничотехнічною освітою.

Натомість до суб'єктів гірничих відносин, згідно із ГЗУ (ст. 5), відносяться: юридичні та фізичні особи України, іноземні юридичні та фізичні особи, особи без громадянства, які здійснюють геологічне вивчення родовищ корисних копалин, проектування, будівництво (реконструкцію), експлуатацію, ліквідацію аварій та ліквідацію або консервацію підприємств з видобутку та переробки корисних копалин, а також проводять гірничі роботи.

Крім того, використовуючи термінологічну аналогію правил техногенної

безпеки [8], в контексті приписів, що розглядаються, можна запропонувати наступні визначення: *керівник гірничого підприємства* — посадова особа, на яку функціональними обов'язками або статутом покладено функції управління підприємством; *посадові особи* — відповідальні особи (працівники) органів влади та гірничих підприємств, на яких покладено відповідні функції з організації забезпечення охорони надр.

Ще один з видів посадових осіб визначений у Правилах безпеки під час розробки родовищ рудних та нерудних корисних копалин підземним способом (затвержені наказом Мінсоцполітики України від 23.12.2016 р. № 1592), а саме: *технічний керівник* — посадова особа, яка відповідає за напрями технічного розвитку гірничого підприємства (технічний директор, головний інженер шахти (рудника) тощо).

Важливе значення у розкритті суб'єктного складу порушення вимог щодо охорони надр, передбачених ч. 4 ст. 57 КУпАП, безумовно відіграють положення Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами (далі — дозвіл) [9], в якому встановлено, що користувачами надр можуть бути особи, визначені ст. 13 КпН. Остання, в свою чергу, зазначає, що користувачами надр можуть бути підприємства, установи, організації (далі — ПУО), громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, іноземні юридичні особи. Крім того, користувачами надр на умовах угод про розподіл продукції (далі — УРП) можуть бути громадяни України, іноземці, особи без громадянства, юридичні особи України або інших держав, об'єднання юридичних осіб, створені в Україні чи за межами України (інвестори), що відповідають вимогам законодавства України. Об'єднання юридичних осіб, що не є юридичною особою, може бути користувачем надр відповідно до УРП за умови, що учасники такого об'єднання несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, передбаченими УРП.

Ще одним із важливих моментів, який треба враховувати при аналізі

суб'єктного складу правопорушень, описаного у санкції ч. 4 ст. 57 КУпАП, є бланкетна регламентація Порядку [9] видачі (відмови у видачі, переоформлення, анулювання) дозволу, що здійснюється відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», дія якого поширюється на дозвільні органи, адміністраторів, уповноважений орган та суб'єктів господарювання, які мають намір провадити або провадять господарську діяльність. При цьому, під суб'єктом господарювання зазначений закон розуміє — зареєстровану в установленому законодавством порядку юридичну особу України або іншої держави незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, яка здійснює господарську діяльність, крім органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також фізичну особу — підприємця, у тому числі інвестора, що є стороною УРП відповідно до Закону України «Про угоди про розподіл продукції», його підрядник, субпідрядник, постачальник та інший контрагент, що виконує роботи, передбачені УРП, на підставі договорів з інвестором.

Уявляється таким, що не позбавлений логіки, й висновок, який спирається на принцип аналогії і полягає в тому, що коло посадових осіб, які можуть виступати в якості суб'єктів надрохоронних правопорушень, слід розширити, використовуючи Перелік посад посадових осіб, які проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці [10]. Адже він охоплює юридичних осіб, що виконують роботи з підвищеною небезпекою (НПАОП 0.00-4.12-2005), до яких, в свою чергу, відносяться й такі: підземні роботи на шахтах та рудниках; утворення і експлуатація відвалів гірничих порід; проведення розкривних робіт, виїмка і навантаження корисних копалин при відкритих гірничих роботах, а посадовими особами виступають керівники, заступники керівників, головні спеціалісти, керівники основних виробничих та технічних служб ПУО, об'єднань підприємств незалежно від форм власності

та характеру виробничої діяльності, які безпосередньо пов'язані з організацією безпечного ведення робіт.

Також важливі положення стосовно проблеми, що досліджується, містяться у розділі 11 «Нагляд і контроль за використанням і охороною надр, відповідальність за порушення Правил» Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин (НПАОН 00.0-1.01-85), які затверджені постановою Держгіртехнагляду СРСР від 14.05.1985 р. № 22 й дотепер діють в Україні. В згаданому розділі, по-перше, визначено суб'єктний склад, який може нести відповідальність (кримінальну, адміністративну, дисциплінарну) за порушення законодавства про надра та невиконання зазначених Правил, а саме — *посадові особи та інженерно-технічні працівники* (п. 11.9). По-друге, ПУО зобов'язані відшкодувати збитки, спричинені невиконанням Правил (п. 11.10), у тому числі — за допущені при розробці родовищ наднормативні втрати корисних копалин, а особи, з вини яких підприємства понесли витрати, пов'язані із відшкодуванням зазначених збитків, мають нести матеріальну відповідальність у встановленому порядку (п. 11.11).

Нарешті, враховуючи той факт, що Законом України від 11.07.1995 р. № 282/95 «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності посадових осіб» у КУпАП слова «службова особа» замінено словами «посадова особа», не слід залишати поза увагою висновок про те, що поняття «посадова особа» та «службова особа» є синонімічними [11].

Крім того, небезпідставним буде й посилення на ст. 18 Кримінального кодексу України, в якій розкривається поняття «службові особи» з прив'язкою обіймання певних посад із виконанням ними організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій. Розуміння останніх знаходимо, у тому числі, й у позиції Верховного Суду України [12], де також конкретизується і склад службових осіб: керівники державних,

колективних чи приватних ПУО, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділів), їх заступники, особи, які керують ділянками робіт (майстри, виконробы, бригадири тощо), начальників планово-господарських, постачальних, фінансових відділів і служб, їх заступників, керівників відділів підприємств тощо. При цьому слід мати на увазі, що особа є службовою не тільки тоді, коли вона здійснює відповідні функції чи виконує обов'язки постійно, а й тоді, коли вона робить це тимчасово або за спеціальним повноваженням, за умови, що зазначені функції чи обов'язки покладені на неї правомочним органом або правомочною службовою особою.

Службовими особами можуть визнаватися як громадяни України, так і іноземці та особи без громадянства, особливості притягнення яких до адміністративної відповідальності врегульовані ст. 16. КУпАП.

Відносно поняття «фізична особа», під яким національне законодавство розуміє громадянина України, іноземця, особу без громадянства, звертає на себе увагу додаткова ознака цього поняття, яка стосується здійснення (податкове законодавство) чи нездійснення (банківське законодавство) особою підприємницької діяльності.

Отже, в аспекті адміністративно-правового статусу «суб'єкта», у складі правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 57 КУпАП, можна вважати допустимим вживання терміна «громадянин» як тотожного поняттю «фізична особа» у складі правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 57 КУпАП. При цьому в останньому складі суб'єктом завжди виступає надкористувач, у той час як у складі ч. 1 суб'єкт може ним і не бути.

Якщо ж звернутися до загального суб'єктного складу надрохоронних відносин, якими є суб'єкти: 1) державного регулювання; 2) державного управління; 3) громадські; 4) виробничі [13], то нескладно зробити висновок, що серед надкористувачів переважають не фізичні, а юридичні особи, відповідальність яких

за ст. 57 КУпАП не передбачена. При цьому, виходячи з наявних санкційних конструкцій, з цього суб'єктного складу потенційно до складу суб'єктів адміністративних правопорушень потрапляють лише виробничі суб'єкти, тобто суб'єкти, безпосередньо пов'язані з процесами користування, охорони та безпеки певних видів об'єктів і ресурсів надр, що охороняються правом та на які спрямовано їх посягання.

Втім, говорити про те, що юридичні особи не можуть чи не виступають суб'єктами адміністративної відповідальності за чинним КУпАП, також невірно оскільки, по-перше, згідно із ст. 27 КУпАП штраф є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених КУпАП та іншими законами України. По-друге, в КУпАП є прецедент накладення штрафу саме на юридичну особу — примітка до ст. 123, в якій суб'єктом правопорушення визнається юридична або фізична особа, за якою зареєстровано транспортний засіб. Тобто закон виходить з того, що коли безпосереднього суб'єкта правопорушення встановити проблематично або ж неможливо, таким вважається особа, яка є власником (співвласником) майна та/або якій надане спеціальне право чи право займатися певною діяльністю (в нашому випадку — власник спеціального дозволу на користування надрами).

У цьому аспекті звертає на себе увагу твердження О.О. Сурілової, яка акцентує увагу на тому, що: 1) «припинення самовільного користування надрами та забудови площ залягання корисних копалин (ст. 66 КпН) є заходами адміністративної відповідальності, а саме — адміністративним стягненням — позбавлення спеціального права (ст. 30 КпН)»; 2) «юридичні особи є суб'єктами адміністративної відповідальності у цій сфері» [3, с. 19].

З такими висновками важко погодитися, адже, по-перше, суб'єктом такого виду адміністративного стягнення як позбавлення спеціального права, згідно із

п. 5 ст. 24 КУпАП, є громадянин. По-друге, юридичні особи не є суб'єктами адміністративної відповідальності відповідно до діючих приписів ст. 57 КУпАП. По-третє, ст. 30 КпН ніколи не регулювала відносини щодо позбавлення спеціального права. Більше того, ця стаття КпН виключена на підставі закону № 2756-VI від 02.12.2010 р. Тож, напевне, вказана авторка мала на увазі ст. 30 КУпАП, проте і ця стаття передбачає позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину.

У той самий час, пропозиції, які стосуються визнання суб'єктами вчинення адміністративних проступків поряд із фізичними особами й юридичних осіб загалом (наприклад, проект Кодексу України про адміністративні проступки № 5558 від 26 травня 2004 р.) та відносно порушення вимог щодо охорони надр зокрема уявляються не тільки актуальними, а й такими, що реально можуть і мають бути втіленими. Притягнення до адміністративної відповідальності останніх стане можливим шляхом прийняття спеціального закону, який регламентуватиме: а) склади адміністративних правопорушень у сфері охорони довкілля, до відповідальності за які притягнутимуться юридичні особи; б) процедуру притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб.

Крім того, подібна пропозиція є особливо доречною на тлі намагання Державної служби геології та надр України розробити механізм адекватної відповідальності за порушення законодавства у сфері надрокористування [14].

Таким чином, проведений аналіз приписів надрового та адміністративного законодавства, які стосуються порушення вимог щодо охорони надр, дав можливість сформулювати наступні **висновки**.

1. Загальний суб'єктний склад порушень вимог щодо охорони надр охоплює громадян, фізичних осіб, посадових осіб. Останні, як спеціальні суб'єкти, підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони надр, за-

безпечення виконання яких входить до їх службових (посадових) організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, покладених на нього законодавством, трудовим договором (контрактом), колективним договором, посадовою інструкцією, статутом або правилами внутрішнього трудового розпорядку відповідної юридичної особи, що, згідно із приписами КпН чи ГЗУ, може виступати користувачем надр або суб'єктом гірничих відносин. Особа є посадовою (службовою) не тільки тоді, коли вона виконує зазначені обов'язки постійно, а й тоді, коли вона робить це тимчасово або за спеціальним повноваженням, за умови, що такі обов'язки покладені на неї правомочним органом або правомочною посадовою (службовою) особою.

2. В аспекті адміністративно-правового статусу «суб'єкта», у складі правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 57 КУпАП, можна вважати допустимим вживання терміна «громадянин» як тожого поняття «фізична особа» (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), у складі правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 57 КУпАП. При цьому, в останньому складі суб'єкт є особливим, оскільки ним завжди виступає суб'єкт господарювання (фізична особа — підприємець, у тому числі інвестор, що є стороною УРП), який є власником спеціального дозволу на користування надрами. В той самий час, у складі ч. 1 суб'єкт може і не бути надрокористувачем.

3. Посадові особи як суб'єкти адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 57 КУпАП «Порушення вимог щодо охорони надр», можуть бути класифіковані наступним чином: а) власник (керівник) підприємства; б) технічні керівники підприємства (технічний директор, головний інженер шахти (рудника), їх заступники); в) головні фахівці (головні спеціалісти, керівники основних виробничих та технічних відділів і служб, їх заступники); г) інженерно-технічні працівники (особи, які керують ділянками робіт, їх заступники).

Виходячи з приписів Інструкції [15], можна запропонувати наступний алгоритм визначення посадової особи — суб'єкта надроохоронного правопорушення:

а) при виявленні порушень вимог щодо охорони надр, які вчинені посадовими особами ПУО, їх структурних або відокремлених підрозділів незалежно від форм власності та видів господарської діяльності, — протокол складається відносно особи, яка вчинила порушення надроохоронних вимог;

б) якщо таку особу встановити неможливо, — протокол складається відносно посадової особи, яка відповідає за охорону надр на цьому ПУО;

в) якщо така особа не призначена, — відносно керівника ПУО.

4. Аналіз побудови диспозицій частин 1—3 ст. 57 КУпАП викликає низку запитань, що ґрунтуються на очевидній відсутності в їх змісті системного підходу щодо однорідності об'єктів правопорушень. По-перше, не зрозуміло, за яким принципом здійснено групування предметів адміністративних проступків у зазначених складах, адже законодавець, об'єднавши різні за ознаками (фізичними, соціальними, юридичними) предмети, суттєво ускладнив усвідомлення характеру об'єкта проступку, його суспільної небезпеки, а відтак — й сприяння провадженню у справі. По-друге, подібна комбінація диспозицій підвищує проблемність встановлення суб'єкта правопорушення — посадової особи, до службових обов'язків якої входило б забезпечення виконання такого різноспрямованого набору встановлених правил (недопущення самовільної забудови площ залягання корисних копалин, виконання правил охорони надр і вимог щодо охорони довкілля, будівель і споруд від шкідливого впливу робіт, пов'язаних з користуванням надрами, збереження спостережних режимних свердловин на підземні води, а також маркшейдерських і геодезичних знаків). По-третє, зміст диспозицій вказаних частин повністю орієнтований та відтворює приписи ст. 65 КпН, якою встановлена відповідальність за порушення законодав-

ства про надра, натомість більшість основних вимог у галузі охорони надр, що безпосередньо передбачені у ст. 56 КпН, залишилися поза змістом ст. 57 КУпАП. Крім того, не включені до над-роохоронної статті КУпАП й такі склади правопорушень у сфері охорони надр як перевищення встановлених

квот на видобуток окремих видів корисних копалин (ст. 52 КпН та ст. 91² КУпАП) та запобігання забрудненню надр при захороненні відходів виробництва, складування, збереження та визначення порядку їх обліку (статті 50, 53, 56 КпН та статті 82, 82¹ КУпАП).

Список використаної літератури

1. Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII «Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року» // Офіційний вісник України. 2019. № 28. Ст. 29. Ст. 980.
2. Макаренко О. Ю. Адміністративно-правова охорона надр України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Харківській нац. ун-т внутрішніх справ. Харків, 2013. 32 с.
3. Сурілова О. О. Адміністративно-правове регулювання у сфері використання і охорони надр: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 / Запорізький нац. ун-т. Запоріжжя, 2017. 34 с.
4. Максименцева Н. О. Публічне адміністрування у галузі використання і охорони надр в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 43 с.
5. Шульга Є. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері надрокористування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2012. 23 с.
6. Шем'яков О. П. Правове регулювання використання і охорони надр: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 / Нац. юрид. академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2003. 22 с.
7. Олійник О. М. Правове регулювання охорони надр за законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 / НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2010. 19 с.
8. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 5 листопада 2018 р. № 879 «Про затвердження Правил техногенної безпеки» // Офіційний вісник України. 2019. № 1. Ст. 13, Ст. 5.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами» // Офіційний вісник України. 2011. № 45, Ст. 49, Ст. 1832.
10. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 р. № 15 «Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою» // Офіційний вісник України. 2005. № 8, Ст. 188, Ст. 455.
11. Роз'яснення Державної інспекції України з питань праці від 24.07.2014 р. // Праця і зарплата. 2014. № 26 (894).
12. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26.04.2002 р. «Про судову практику у справах про хабарництво» // Юридичний вісник України. 2002. № 28. С. 21.
13. Кірін Р. С. Перспективи розвитку надрохоронного права // Розвиток аграрного, земельного та екологічного права на зламі тисячоліть: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18—19 травня 2018 р.) / за заг ред. В.М. Єрмоленка. Київ, 2018. С. 33—37.
14. Пріоритетні напрями роботи Державної служби геології та надр України у 2019 році. URL: www.geo.gov.ua/.../2019/.../Пріоритети-2019-доопрацьовані.
15. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.08.2013 р. № 347 «Про затвердження Інструкції з оформлення Державною службою геології та надр України матеріалів про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень» // Офіційний вісник України. 2013, № 83, С. 115. Ст. 3102.

Кирич Р. С. Проблемы определения субъектного состава нарушения требований по охране недр.

В статье анализируются научные и законодательные положения, связанные с административной ответственностью за нарушение требований по охране недр. Исследуются существующие определения и характеристики граждан, физических и должностных лиц, которые могут выступать в качестве субъектов недрозащитных проступков, представлена их классификация. Автор предлагает учитывать общие, специальные и особые признаки субъектного состава правонарушений в сфере охраны недр для их правильной квалификации.

Ключевые слова: охрана недр, субъектный состав, административная ответственность, административное правонарушение, физическое лицо, должностные лица.

Kirin R. S. Problems of determination of subject composition of violation of requirements on the conservation of bowels of the earth.

In the article is analyzed the scientific and legislative positions related to the administrative liability for violation of the requirements for the protection of bowels of the earth. The existing definitions and characteristics of citizens, individuals and officials who may act as subjects of misconduct (in protection of bowels of the earth) are researched.

In the aspect of the administrative-legal status of the «subject», the use of the term «citizen» as the same as the notion «an individual» (citizen of Ukraine, a foreigner, stateless person) can be considered acceptable. At the same time, an individual, in certain offenses, is always a legal entity (an individual entrepreneur, including an investor) who is the owner of a special permit for the use of bowels of the earth.

On the basis of official duties, officials, as subjects of an administrative offense under Article 57 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses «Violations of requirements for the protection of bowels of the earth», can be classified as follows: a) the owner (manager) of the legal entity; b) technical managers of the legal entity (technical director, chief engineer of the mine, their deputies); c) main specialists (heads of the main production and technical departments and services, their deputies); d) engineering and technical workers (persons who supervise work areas, their deputies). The author proposes to take into account the general and special features of the subject composition of offenses in the field of the protection of bowels of the earth for their proper qualification.

Key words: protection of bowels of the earth, subject composition, administrative responsibility, administrative offense, individual, officials.